DIDAKTIK O‘YINLAR ORQALI MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR NUTQINI RIVOJLANTIRISH

Toshmatova Mukarram
GulDPI Maktabgacha ta’lim kafedrasi dotsenti,(P.h.d)
Bakirova Umida
Guliston davlat pedagogika insitituti 1-kurs magistratura talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada didaktik o‘yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishning pedagogik ahamiyati yoritilgan. Didaktik o‘yinlarning turlari, ularni tashkil etish usullari hamda bolalar nutqiy faoliyatiga ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, o‘yin faoliyati orqali bolalarning so‘z boyligini oshirish, bog‘langan va dialogik nutqini rivojlantirish hamda muloqot ko‘nikmalarini shakllantirish imkoniyatlari ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, didaktik o‘yinlar, nutq rivojlanishi, so‘z boyligi, dialogik nutq, bog‘langan nutq, pedagogik texnologiyalar.

Аннотация. В данной статье освещается педагогическое значение развития речи детей дошкольного возраста посредством дидактических игр. Проанализированы виды дидактических игр, методы их организации и влияние на речевую деятельность детей. Также показаны возможности повышения словарного запаса детей, развития связной и диалогической речи, а также формирования коммуникативных навыков посредством игровой деятельности.

Ключевые слова: дошкольное образование, дидактические игры, развитие речи, словарный запас, диалогическая речь, связная речь, педагогические технологии.

Abstract. This article highlights the pedagogical importance of developing preschool children's speech through didactic games. The types of didactic games, methods of their organization, and their influence on children's speech activity are analyzed. It also demonstrates the possibilities of increasing children's vocabulary, developing coherent and dialogic speech, and developing communication skills through play activities.

Keywords: preschool education, didactic games, speech development, vocabulary, dialogic speech, connected speech, pedagogical technologies.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqini rivojlantirish ta’lim-tarbiya jarayonining eng muhim va ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki aynan 3–7 yosh oralig‘i bola shaxsining shakllanishida, uning til ko‘nikmalari, so‘z boyligi, fikrni ifodalash qobiliyati hamda muloqot madaniyatining rivojlanishida hal qiluvchi davr bo‘lib xizmat qiladi. Nutq bolaning nafaqat kommunikativ vositasi, balki uning tafakkuri, idroki va ijtimoiy munosabatlarga kirishish jarayonini ham belgilab beruvchi asosiy omildir. Zamonaviy ta’lim yondashuvlarida bolalar nutqini rivojlantirishda an’anaviy metodlar bilan bir qatorda didaktik o‘yinlardan foydalanish eng samarali pedagogik vositalardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Didaktik o‘yinlar bolalarning yosh xususiyatlariga mos kelgani sababli ta’lim jarayonini qiziqarli, faol va samarali tashkil etishga imkon beradi. O‘yin faoliyati orqali bola yangi so‘zlarni tez o‘zlashtiradi, ularni nutqda to‘g‘ri qo‘llashni o‘rganadi hamda o‘z fikrini erkin ifoda etish ko‘nikmasini shakllantiradi.

Didaktik o‘yinlar bolalarda nutqiy faollikni oshirish bilan birga, ularning kognitiv jarayonlarini ham rivojlantiradi. Jumladan, diqqatni jamlash, xotirani mustahkamlash, tasavvurni kengaytirish hamda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Rasm asosida hikoya tuzish, so‘z topish o‘yinlari, rolli o‘yinlar va topishmoqlar kabi faoliyat turlari bolalarning nutqiy imkoniyatlarini kengaytiradi hamda ularni erkin muloqotga undaydi.

Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimida didaktik o‘yinlardan foydalanish orqali bolalar nutqini rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Chunki rivojlangan nutq bolaning keyingi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o‘qishi, o‘z fikrini aniq va ravon ifoda etishi hamda jamiyatda erkin muloqot qila olishi uchun mustahkam poydevor bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois, didaktik o‘yinlar asosida nutqni rivojlantirish pedagogik jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish jarayonida didaktik o‘yinlar eng samarali pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Didaktik o‘yinlar bolalarda nutqiy faoliyatni tabiiy va qiziqarli shaklda rivojlantiradi, chunki o‘yin jarayoni bola uchun majburiy o‘qish emas, balki faol ishtirok va qiziqish asosidagi faoliyatdir. Shu sababli bola yangi so‘zlarni tezroq o‘zlashtiradi, ularni nutqda qo‘llashga harakat qiladi va muloqotga faol kirishadi. Didaktik o‘yinlar orqali bolalarda nafaqat nutq, balki kognitiv jarayonlar ham rivojlanadi. O‘yin davomida bola kuzatadi, taqqoslaydi, tasniflaydi va xulosa chiqaradi. Bu esa nutq bilan tafakkur o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni kuchaytiradi. Nutqiy rivojlanish esa bevosita bolaning fikrlash darajasi bilan chambarchas bog‘liqdir.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda didaktik o‘yinlardan foydalanish eng samarali va zamonaviy pedagogik yondashuvlardan biri hisoblanadi. Chunki o‘yin faoliyati bolalarning tabiiy ehtiyoji bo‘lib, u orqali ta’lim jarayoni qiziqarli, faol va samarali tashkil etiladi. Didaktik o‘yinlar bolalarning so‘z boyligini oshirish, bog‘langan nutqni rivojlantirish, dialogik muloqotni

shakllantirish hamda fikrni erkin ifoda etish koʻnikmalarini mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni koʻrsatadiki, didaktik oʻyinlar nafaqat nutqni rivojlantiradi, balki bolaning diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur kabi kognitiv jarayonlarini ham faollashtiradi. Bu esa nutq va aqliy rivojlanish oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikni yanada mustahkamlaydi. Ayniqsa, rasm asosida hikoya tuzish, rolli oʻyinlar, soʻz oʻyinlari va topishmoqlar bolalarning nutqiy faolligini oshirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi amaliy jihatdan oʻz tasdigʻini topadi.

Shuningdek, didaktik oʻyinlar orqali tashkil etilgan ta’lim jarayoni bolalarda mustaqillik, ijodkorlik va muloqot madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa ularning kelajakdagi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatli oʻqishi hamda jamiyatda erkin va ravon muloqot qila olishi uchun muhim poydevor boʻlib xizmat qiladi. Demak, maktabgacha ta’lim jarayonida didaktik oʻyinlardan tizimli va maqsadli foydalanish bolalar nutqini rivojlantirishning eng samarali yoʻllaridan biri boʻlib, ushbu yondashuvni yanada takomillashtirish pedagogik amaliyotda muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Hasanboyeva O. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Qodirova F., Toshpoʻlatova Sh. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur, 2019.
3. Ishmuhamedov R. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2020.
4. Tolipov Oʻ., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2019.
5. Yoʻldashev J., Xasanov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Oʻqituvchi, 2021.
6. Egamberdiyeva N. Maktabgacha ta’limda innovatsion yondashuvlar. – Toshkent, 2021.
7. Nurmatova D. Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Tafakkur Boʻstoni, 2022.
8. Whitebread D. Play, Learning and the Early Childhood Curriculum. – UK, 2019.